

Lausunto v. t. kaupunginreviisorin kirjelmän johdosta, joka koskee kunnan vakinaista taloushallintoa ja pula-aikana asetettujen johto- tahi toimikuntain toimintaa.

HELSINGIN
RAHATOIMIKAMARI

Tammik. 10 p:nä 1918.

Helsingin Kaupunginvaltuustolle.

N:o 24.

Kaupunginvaltuustolle annetussa, tämän oheisessa, viime joulukuun 8:ntena päivätyssä kirjelmässä on v. t. kaupunginreviisori tehnyt erinäisiä muistutuksia osin kunnan vakinaista taloushallintoa ja osin pula-aikana asetettujen johto- tai toimikuntain toimintaa vastaan. Kaupunginvaltuuston Valmisteluvaliokunnan vaadittua Rahatoimikamarin lausuntoa asiasta on Kamarilla kunnia esittää seuraavaa:

V. t. kaupunginreviisorin esityksen alkupuoli sisältää lyhyen selonteon siitä tukalasta asemasta, johon kaupungin taloudellisen toiminnan viimeaikainen luonnottoman suuri kehitys on saattanut kaupungin vakinaisen taloushallinnon, ja esityksen lopussa osotetaan välttämättömäksi, että Kaupunginvaltuustolle muutama aika takaperin annettu ehdotus kaupungin kassaja tililaitoksen perinpohjaiseksi uudestijärjestämiseksi käsitellään loppuun ja uudestijärjestämistä käydään toteuttamaan. Antaen täyden tunnustuksen niille perusteluille, joiden nojalla v. t. kaupunginreviisori vaatii mainitun tärkeän uudistusehdotuksen nopeaa ratkaisua, ei Rahatoimikamari kuitenkaan ole havainnut esityksen vaativan muutosta tahi lisäystä Kamarin aikaisemmin asiasta antamaan lausuntoon (*Kvston pain. asiakirj. N:o 50 vuodelta 1917*).

Kirjelmänsä loppuosassa v. t. kaupunginreviisori osottaa, että melko suuria määriä kaupungin varoja on annettu tilapäisluontoisille, sodanaikaisten tavattomain olojen johdosta asetetuille johto- tai toimikunnille käytettäväksi kalliinajan synnyttämiin tarpeisiin. Näistä laitoksista, jotka Kaupunginvaltuuston päätöksen mukaan ovat välittömästi Valtuuston alaisia ja toimivat

kaupungin vakinaisesta keskushallinnosta syrjässä, mainitaan erittäin seuraavat: muonitustoimikunta, myöhemmin uudesti muodostettu elintarvelautakunnaksi, alaosastoineen, joita ovat sokerikonttori, lihakonttori, maitokonttori ja viljakonttori, sekä edelleen erilliset laitokset halkokonttori ja kansanravintohallitus. Rahatoimikonttorin kirjanpidon mukaan oli rahaliike mainittujen laitosten toiminnassa sen alkamisesta lähtien — keväällä 1915 ja syyskuusta 1917 — marraskuuhun 1917 asti ollut kaikkiaan 47 miljoonaa, samalla kun niiden velka kaupunginkassaan oli viimeksi mainittuun aikaan noin 16 miljoonaa markkaa. Toimikuntain työssä oli v. t. kaupunginreviisori havainnut vallitsevan järjestelmän ja yhtenäisen johdon puutetta, etusijassa mitä niille uskottujen varain hallintoon ja tilinpitoon tuli. Tämä oli osin johtunut tarpeellisten määräysten puutteesta, osin siitä eristetyistä asemasta, mikä puheena olevalla liiketoiminnalla on kunnallishallinnossa. Erittäin huomiota ansaitsevana seikkana mainitsee v. t. kaupunginreviisori, ettei koko sota-aikana ole tehty tiliä niistä suurista rahamääristä, mitkä kaupunki oli antanut eri konttorien käytettäväksi. Näiden epäkohtain postamiseksi olisi mainittujen johto- tai toimikuntain eristetty asema lakkautettava sekä niitä kehoitettava vuosittain ennen helmikuun 1 päivää Rahatoimikamariin antamaan asianmukainen tili.

Rahatoimikamarin mielestä on v. t. kaupunginreviisori esittänyt painavia syitä muutoksen aikaansaamiseksi siihen asemaan, mikä mainituilla toimikunnilla on kunnallishallinnossa. Vaikkakin olot näitä järjestöjä perustettaessa vaativat nopeaa liiketoimintaa ja toimintavapautta, joka puolestaan edellytti laajoja valtuuksia, näyttää nyttemmin liikkeiden vakiinnuttua ja, kun niiden tarvetta nähtävästi edelleen jatkuu, olevan aika saattaa mainittu toiminta paremmin kunnan varain hallinnossa noudatettavain sääntöjen mukaiseksi. Siinä mielessä voitaisiin heti toimeenpanna se v. t. kaupunginreviisorin vaatima korjaus, että määrätään annettavaksi vuosittain tili varain käyttämisestä. Sitä vastoin näyttää jo laajaksi kehittyneen liiketoiminnan muu uudesti järjestäminen ehdotettuun suuntaan olevan niin laaja tehtävä, että se Rahatoimikamarin mielestä olisi annettava Kaupunginvaltuuston sitä varten asettaman erikoisvaliokunnan toimeksi.

Edellä lausutun johdosta Rahatoimikamari kunnioittaen esittää, että Kaupunginvaltuusto päättäisi

kehottaa pula-aikana asetettuja toimikuntia noudattamaan kunnan varain tilityksestä voimassa olevia säännöksiä; sekä

asettaa valiokunnan valmistelevaan kysymystä mainittujen toimikuntain saattamisesta lähempään yhteyteen kunnan vakinaisen hallinnon kanssa.

Rahatoimikamarin puolesta:

A. Listo.

Jarl W. Andersin.

HELSINGIN
v. t. KAUPUNGINREVIISORI.

Kirjelmä

N:o 19.

Helsingin Kaupunginvaltuustolle.

Kylläkin huolestuttavan pula-ajan herkeämättömän jatkumisen johdosta ei allekirjoittanut v. t. kaupunginreviisori katso voivansa olla, vaikkakin osittain toistamalla, Herroille Kaupunginvaltuusmiehille huomauttamatta eräistä tilintarkastustyössä saavuttamani käsityksen mukaan ainakin osittain arveluttavista seikoista sekä kunnan erittäin laajan taloudellisen toiminnan vakinaisessa että vähä vähältä lisääntyvässä ylimääräisessä hallinnossa.

Kunnan vakinainen taloushallinto.

Yleisesti tunnettu seikka, josta vuosien kuluessa on lukuisia esityksiä ja lausuntoja annettu, oli jo ennen nykyisten tukalain aikain tuloa, että kunnan taloushallinnon, eritoten sen keskeisen elimen, Rahatoimikamarin ynnä sen kanslian ja konttorin, sekä kaupungin koko kassa- ja tililaitoksen järjestys oli erittäin puutteellinen ja kerrassaan takapajulla kunnan rivakasta kehityksestä. Jo viimeksi vallinneina säännöllisinä aikoina oli mainituissa kohdin sangen vaikea tulla kutakuinkaan toimeen. Sikäli kuin sittemmin syntyneitä tavattomia oloja on jatkunut ja nopeasti yhä laajemmassa mitassa kehitynyt, ovat vaikeudet järkiperaisesti toimittaa kaupungin taloushallintoa suuressa määrässä lisääntyneet. Niinpä ovat useimmat kaupungin virastot ja laitokset, eritoten keskeiset hallintoelimet, suunnattomasti laajentuneen ja kasvaneen taloudellisen toiminnan johdosta suorastaan tulvillaan työtä ja niiden säännöllisen työkyvyn yläraja on järjestysmuodon ja kokoonpanon nykyisellään ollessa jo aikoja sitten täysin saavutettu. Vereksimpänä esimerkkinä tästä mainittakoon että, kun Rahatoimikonttorin on voimassa olevan määräyksen mukaan laadittava neljännesvuosibilanssit, joihin kootaan kaikki mitä tilikirjoista, tulee näkyä kaupungin rahaliikkeestä edellisen vuosineljänneksen aikana, vuosineljänneksen lähinnä jälkeisen kuukauden 20 päiväksi ja samalla toimitettava ne erinäisille kaupungin viranomaisille, ei tätä työtä tällä kertaa, vaikkei eräitä vuosineljänneksen aikana tapahtuneita liiketoimituksia ensinkään ole otettu lukuun ja vaikkei tarmokasta toimintaa suinkaan ole puuttunut, ole voitu suorittaa ennenkuin vasta seuraavan kuukauden kuluessa. Monin tavoin ja monella alalla ovat edellä mainittujen puutteiden seuraukset tulleet näkyviin.

Vihdoin kuitenkin on valmistunut Kaupunginvaltuustolle annettu, sangen kauan ja kaikilta kohdin perinpohjaisesti valmisteltu ehdotus kaupungin kassa- ja tililaitoksen

uudesti järjestämiseksi, josta Revisionikonttorikin on antanut siltä vaaditun lausunnon. Tämän välttämättömän ja kiireellisen uudistuksen toimeenpano tosin vaatii melko paljon aikaa, mutta ehdotuksen monella taholla odotettua lopullista käsittelyä varmaankin varsin pian seuraa välittömiä toimenpiteitä jonkin huojennuksen ja korjauksen aikaansaamiseksi siihen epäsuotuisaan tilaan, missä kaupungin taloushallinto on jo liian kauan ollut.

Pula-aikana asetettujen johto- tai toimikuntain toiminta.

Huolimatta edellä mainituista vakinaisen kaupunginhallinnon järjestysmuodon ja työtavan sekä sen kassa- sekä tilalaitosjärjestelmän puutteellisuuksista on kuitenkin toivottavaa, että taloudenhoitoa virastojen ja virkamiesten tarmokkaimmilla ponnistuksilla vielä voidaan ylläpitää ilman että ainakaan pahempia häiriöitä sattuu. Jonkin verran toisen tuloksen näyttää sen järjestelmän tarkastus, jota on ruvettu noudattamaan niiden kaupunginvarain hoidossa, joita sangen tuntuvat määrät on annettu ja edelleen annetaan ainoastaan täksi pula-ajaksi asetetuille johto- tai toimikunnille ynnä niiden lukuisille eri osastoille tai konttoreille. Erityisesti on tässä kohden Elintarvelautakuntaan nähden huomattava, että tämä lautakunta tosin on tullut toimeen yleisen lainsäädäntötoimenpiteen kautta, minkä johdosta sen myös on elintarpeiden hankinnassa y. m. toiminnassaan noudatettava asianomaisten valtionviranomaisten määräyksiä. Mutta kun kunnat ovat ne, joiden elintarvelain mukaan tulee hankkia mainituille yrityksille rahavarat, on elintarvelautakuntammekin taloudellisessa ja hallinnollisessa suhteessa kaupungin asianomaisten viranomaisten alainen.

Kaupunginvaltuuston päätösten mukaan ovat kaikki nämä pula-aikana syntyneet ja toimivat laitokset välittömästi Kaupunginvaltuuston alaisia. Ne siis hallinnolliselta ja taloudelliselta kannalta katsoen toimivat kokonaan syrjässä vieläpä kaupungin lainmukaisesta taloudellisesta keskuselimestäkin, Rahatoimikamarista. Koko tämän valtavan tilapäishallinnon järjestäminen, hoito ja toiminta yleensä on annettu tehtäväksi muuten sivullisille henkilöille, jotka varmaankin enemmän tai vähemmän hetkellisesti käyttävät istunto- ja puhevaltaa näissä johtokunnissa, jotka taas vuorostaan ovat yhtä väliaikaisesti virkoihin asettaneet henkilöjä hoitamaan ja johtamaan puheena olevia kunnan liikeasioita. Vakinaisella kunnallishallinnolla ei sentähden myöskään ole mitään osallisuutta eikä vaikutusvaltaa näiden laitosten hallussa olevain kunnan varain hoitoon. Kaupunginkassan tulee ainoastaan mainittuihin johtokuntiin, vieläpä ainoastaan niiden yksityisiin osastoihin tahi konttoreihin kuuluvain henkilöjen tiluksesta shekkejä vastaan maksaa pyydetty määrät sekä heiltä vastaanottaa heidän toimittamansa varat. Kaupungin rahatoimi ja sen kassa toimivat siis näihin kunnan liikeyrityksiin nähden ainoastaan pankkina pitämällä niiden varalle pano- ja ottotiliä, vaikkakin näitä tilejä rajoittavat Kaupunginvaltuuston kunakin kertana myöntämät luottomäärät.

Yrittäessään ylen vähälukuisilla työvoimillaan käydä tarkastamaan ja seurata näitä laajaperäisiä liiketoimituksia havaitsi Revisionikonttori pian, ettei asianomaisille johtokunnille oltu annettu toimintaohjeita ainakaan mitä tulee hallinnon järjestykseen sekä tileihin ja liikkeessä oleviin tavattomiin rahamääriin. Kaupunginvaltuustolta saatuaan mielestään täyden valtuuden toimia oman mielensä mukaan on mainittujen yritysten johtohenkilöiden kuitenkin havaittu olevan neuvottomia käsitellessään toimintansa tärkeitä yksityiskohtia. Eri aloilla täytyi asettaa monilukuinen henkilökunta, hankkia hallinto-, konttori-, myynti- ja säilytysluoneistot ynnä kalustot niihin kaikkiin, samalla kun oli välttämätöntä tukalissa oloissa toimia nopeasti ja taukoamatta sekä kaikin keinoin koettaa saada perille toimitetuksi itsekunkin työalaan kuuluvat erilaiset tuotteet.

Niiden havaintojen mukaan, joita Revisionikonttori on voinut tehdä, haittaavat mainittujen laajain liikkeiden sekä järjestysmuotoa että kassa- ja tililaitosta arveluttavat puutteet ja epätäydellisyydet. Selvyttä ja järjestelmää on niistä puuttunut melko suuressa määrässä. Eri osastot ja konttorit ovat sijoitettuina mahdollisuuden mukaan sinne tänne kaupungissa. Kukin eri osasto on luultavasti parhaansa mukaan koettanut toimia omin päin. Sen johdosta on kassahallinto ja tilinpito muodostunut kirjavaksi ja useinkin saanut enemmän tai vähemmän epätydyttäviä muotoja. Sanalla sanoen, kokonaisuutta johtavaa, asiantuntevaa ja vastuunalaista johtoa ei ole ollut havaittavissa. Kun kaupungin varsinaisen hallintoviranomaisen, jonka niinikään koko tänä aikana on täytynyt toimia korkeapaineen alaisena, ei, niinkuin edellä mainittiin, ole tullut puuttua näihin itsenäisiin yrityksiin, on Revisionikonttoriltakin pyydetty ohjeita y. m. Konttori, jolla on suuri työtaakka omasta toiminnastaankin, ei kuitenkaan yleensä ole pitänyt periaatteellisesti oikeana ainakaan välittömästi puuttua töihin järjestämis- ja hallintoaloilla. Erinäisiä neuvoja kuitenkin on annettu. Vihdoin onnistui allekirjoittaneen hankkia asiantunteva henkilö, joka on ottanut järjestääkseen ainakin laajan elintarvekoneiston hallinnon, ja näyttää parempi järjestys tässä kohden olevan kohdakkoin odotettavana.

Verrattomasti parhaiten järjestetty on kaupungin *halkoliike*, joka onkin ollut toimessa jo yli puolenkolmatta vuoden. Kuitenkin näyttää juuri tämä liike moninaisista syistä voivan tuottaa melko suurta tappionvaaraa kaupunginkassalle. Näyttää sentähden siltä, kuin olisi asianomaisella kunnan viranomaisella aihetta kiinnittää perinpohjaista huomiota erikoisesti tämän liikkeen hoitoon.

Valtavat määrät kaupungin varoja on kuitenkin sijoitettu ja sijoitetaan edelleen edellä mainittuihin liikkeisiin. Yksin henkilökunnan palkat ovat kuukausittain nousseet yli 200,000 markan, ja enemmän tahi vähemmän vakinaisia toimihenkilöjä on ainakin ajoittain ollut lähes tuhatkunta.

Että tuollaiset väliaikaiset toimihenkilöt, varsinkin johtavissa toimissa olevat, vaativat kaupungin vakinaisiin toimihenkilöihin verraten varsin suuria palkkoja, on aivan luonnollista jo siihenkin nähden, ettei ole helppo saada kyvykkäitä henkilöitä epämääräiseksi ajaksi luopumaan varsinaisesta toiminnastaan. Jonkinlaista kohtuutta näyttää kuitenkin olevan tässäkin noudatettava, jotteivät henkilöt, varsinkin suuripalkkaisemmat toimihenkilöt, jotka ovat antautuneet näiden johto- tahi toimikuntain palvelukseen, saa tuollaisia runsaita palk-

koja niinäkin aikoina, jolloin esimerkiksi liikkeet ovat pitemmän aikaa seisahduksissa tahi he voivat yhtäaikaa hoitaa varsinaisia toimiaankin. Revisionikonttorin mielestä on näin ollut laita, ja näyttää tämäkin seikka tavallaan osottavan järjestön ja johdon heikkoutta.

Niinkuin moni seikka, mitä edellä on lausuttu hallinnosta, osottanee, lienee paljon mahdollisuuksia ottaa huomioon kunnan edut tyydyttävämmällä tavalla kuin mitä nykyään on laita.

Seuraavassa esitetyistä numeroluvuista näkyy, että kaupungin varoja todella on sangen suuret määrät puheena olevain johto- tai toimikuntain välityksellä pantu liikkeeseen suuremmalla tai pienemmällä varmuudella maksettaviksi takaisin kaupunginkassaan. Ainoastaan mikäli Rahatoimikonttorin kirjanpito viime marraskuun lopulla osotti, nousivat eri osastojen *liikevaihto* sekä *velat kaupunginkassaan* tasaluvuin seuraaviin määriin:

	Liikevaihto.	Velka kaupunginkassaan.
<i>Muonitustoimikunta,</i>		
kevästä 1915 elokuuhun 1917, jolloin sen toiminta lakasi; pääasiassa viljaosastoa varten	yli 6 1/2 milj.	—
<i>Halkokomitea,</i>		
kevästä 1915 lähtien	lähes 24 „	n. 10 1/2 milj.
<i>Sokerikoottori,</i>		
marraskuusta 1916 lähtien	„ 6 „	lähes 1/3 „
<i>Lihakonttori,</i>		
aikaisemmin, helmikuusta 1917 lähtien	„ 1/3 „	—
<i>Maitokonttori,</i>		
maaliskuusta 1917 lähtien	„ 1 1/2 „	n. 1/5 „
<i>Elintarvelautakunta,</i>		
elokuusta 1917 lähtien	„ 2 1/2 „	n. 2 1/2 „
<i>Elintarvelautakunnan viljakonttori,</i>		
syyskuusta 1917 lähtien	yli 5 1/2 „	n. 2 „
<i>Kansanravintohallitus</i>		
ynnä <i>kalliinajantalous, kansanravitseminen sekä viljelystoimikunta, elokuusta 1917 lähtien</i>	lähes 1 „	n. 1 „

joten kaupungin varoja oli ollut liikkeessä kaikkiaan 47 miljoonaa ja kaupunginkassan saamiset olivat noin 16 miljoonaa markkaa.

Nämä numeroluvut epäilemättä puhuvat itse puolestaan. Olojen pakko näyttää puhuvan niiden oikeutuksen puolesta. Mutta epäillä saanee, onko tehty mitä on voitu tämän valtavan kunnallisen liiketoiminnan johtamiseksi ja järjestämiseksi niin suuremmissa kuin pienemmissäkin yksityiskohdissa nimenomaan kunnallishallinnossa noudatettavain periaatteiden ja säännösten mukaisesti.

Ainakin yhdestä seikasta katsoo Revisionikonttori olevan Herroille Kaupunginvaltuusmiehille huomauttaminen, nimittäin siitä, ettei koko tänä pula-aikana ole annettu asianmukaisia tilejä käytetyistä kaupunginvaroista, mistä seikasta Revisionikonttori on huomauttanut vuosikertomuksissaankin siinä mielessä, että jotakin tehtäisiin muutoksen aikaansaamiseksi tässä kohden. Voimassa olevan kunnallisasetuksen 68 § säättää: „Kunnan erittäin asettamien toimikuntain tulee ennen helmikuun 1 päivää joka vuosi Rahatoimikamarille antaa luvunlaskunsa niistä rahavaroista, jotka lähinnä edellisenä vuonna ovat olleet heidän hallussaan, yleiseen tilintekoon kunnan varoista otettaviksi ja yhdessä sen kanssa tarkastettaviksi“. Tässä ilmeisesti ei ole kysymys kertomuksista eikä selonteista, vaan täydellisistä tilityksistä täydellisine tilikirjoinen ja vuositilinpäätöksineen asianmukaisine tilitodisteineen liiketoimistusten oikeaperäisyyden osoittamiseksi sekä sitä paitsi inventaarioista y. m.

Edellä lausutun johdosta ja kun puheena ovat ylimääräiset kunnalliset liikkeet eritoten kuluvana vuonna 1917 ovat kehittyneet kerrassaan valtavan laajoiksi ja kun epäillä täytyy, onko mainituilla johtokunnilla ja niiden lukuisilla eri osastoilla, jotka ehkä pysyvät toimessa pitemmän aikaa, tietoaakaan tässä mainituista velvollisuuksistaan kuntaa kohtaan tai kykenevätkö ne nykyisen hallintojärjestelmän vallitessa niitä täyttämään, pyytää Revisionikonttori täten kunnioittaen mielipiteenään lausua:

että mainittujen johto- tahi toimikuntain hallintotoimintaa ei olisi jätettävä siihen kaupungin varsinaisesta keskushallinnosta kokonaan eristettyyn asemaan, jossa se on ollut; sekä

että näitä johtokuntia, jotta niillä jo kuluvana vuonna olisi tilaisuus ryhtyä tarpeellisiin toimenpiteisiin, hyvissä ajoin kehoitettaisiin Rahatoimikamariin vuosittain ennen helmikuun 1 päivää antamaan tili (tilinpäätös ja seikkaperäinen tilitys) niiden hallussa edellisenä vuonna olleista kunnan varoista.

Helsingin kaupungin Revisionikonttori, joulukuun 8 päivänä 1917.

Gunnar Winter.